

SUMMARY

Modern museology and the new display of the Museum of Arts and Crafts

Vladimir Maleković

The Museum of Arts and Crafts in Zagreb was founded in 1880, to the concept of Iso Kršnjavi, as an institution to be «the heart and the brains of craft...a vigorous, industrious activity and in closest touch with practical life.» The linking of the museum with the school for craftsmen in 1882 emphasized its informative and didactic functions. The article next provides an overview of the museum's first displays. The installment of Gjuro Szabo as director (1919–1926) is followed by a development of the collecting of exhibits and fieldwork, and the extension of the museum holdings by purchase, which enabled up to date displays. The concept of collecting valuable material was pushed into the background by the concept of communication which policy was continued by the director's successors. The last permanent display, realized in 1962, whose concept was created by Zdenka Munk, showed that she opted for a complex art museum, a museum of synthesis. The backbone was a collection of furniture, and other objects that associate with it such as paintings, sculptures and other objects with common stylistic features. Exhibited were also systemic collections of metal work, ceramics etc.

In the mid-eighties preparations for a new display began. The concept was based on the favourable experiences of the previous displays: an aesthetical approach, chronological arrangement, the principle of ambience reconstruction, with contemporary museological trends to be observed in the representation as well. Since the museum display has to express the structure of the holdings it will be extended to thematic units such as religious art. Part of the space will be used for occasional exhibitions of particular thematic, technological or other units from the museum's holdings.

OBNOVA MUZEJA GRADA ZAGREBA

Zdenko Kuzmić
Muzej grada Zagreba

rojektantsko rješavanje programa uređenja zgrade Muzeja grada Zagreba u Opatičkoj ulici 20 i 22 počelo je početkom 1981. godine. U sklopu investicijskog programa (lipanj 1981.) bilo je izrađeno idejno rješenje. Tokom

1982. godine izvršena su arhitektonska i fotogrametrijska snimanja, restauratorska i građevinska istraživanja dijela kompleksa, koji odgovara prvoj etapi realizacije (Opatička 22) i obuhvaća bivšu školu, Zakmardijevu žitnicu, Popov toranj i sjeverni dio gradskog bedema. Izmijenjeno je idejno rješenje i izrađen idejni projekt (prosinac 1982.).

Godine 1987. izvršeno je arhitektonsko snimanje preostalog dijela kompleksa (Opatička 20) i provedena su građevinska istraživanja. Ponovno je preispitan projektni program i analizirano rješenje dano idejnim projektom (1982.).

Na izradi idejnog projekta sudjelovali su ili bili konzultirani stručnjaci raznih profila: predstavnici investitora, budućega korisnika zgrade, povjesničari umjetnosti, restauratori, stručnjaci za zaštitu spomenika, arhitekti, konstruktori, projektanti instalacija, geotehničari i geodeti. Okupljeni su iz Muzeja grada Zagreba, Restauratorskog zavoda Hrvatske, Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture, Arhitektonskog biroa »Centar 51«, »APZ-a«, »IPZ-a«, »Geotehnike-Geoexperta«, Zavoda za fotogrametriju Geodetskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Tako širokim angažmanom raznih struka i specijalnosti nastojalo se osjetljiv zadatak što potpunije osvijetliti i na taj način osigurati optimalno rješenje, koje će respektirajući vrijednosti postojećeg objekta omogućiti zadovoljavajuće odvijanje kompleksne funkcije muzeja.

Sagledavanjem mogućnosti oslobađanja prostora kojima se danas koriste drugi (Zvezdarnica, Arhiv, stanari), čitav se kompleks dovodi u funkciju Muzeja. Na taj se način, osim povećanja raspoloživih površina u usporedbi s idejnim rješenjem, koje je zadržavalo Zvezdarnicu, stvaraju uvjeti cjelovitom zahvatu, koji donosi maksimalnu prostornu kvalitetu rješenju Muzeja i otvara mogućnost ispravnije valorizacije građevinskoga kompleksa, neopterećenog dogradnjom kupole na vrhu tornja. Objedinjavanje svih prostora čitavog bloka (Opatička 20 i 22) omogućuje sveobuhvatno sagledavanje cjeline budućeg Muzeja i pruža priliku organiziranja djelatnosti Muzeja na kvalitetniji način. Poboljšanja omogućuje veći raspoloživi prostor, a time je moguće ispravnije rješenje funkcije i unošenje novih sadržaja i opreme.

Vrlo kvalitetni prostor tavana javlja se kao specifični problem. Izloženi položaj objekta daje mu značajnu ulogu u oblikovanju gabarita Gornjeg grada, pa nije prihvatljiva nikakva modifikacija

izgleda krovišta, što podrazumijeva i otvaranje novih otvora. Logično je da zbog toga krovište može primiti samo takav sadržaj koji može postojati u uvjetima umjetne rasvjete i ventilacije. Želja da se u potkrovlje smjesti samo postav nije se mogla ostvariti zbog nepovoljnog odnosa postav—depoi. Zbog toga se ovim projektom uz postav u potkrovlju smješta i dio studijskih depoa.

S druge strane, proširenje na Opatičku 22 otvara mogućnost smještaja prostorija osoblja Muzeja, a izdvojena dvorišta oko trakta parlatorijska pružaju priliku da se omogući stvaranje gospodarskog ulaza (dovoz i odvoz materijala) kako se u tu svrhu ne bi koristilo reprezentativni klaustar u sklopu samostanske jezgre (Opatička 20). Tih nekoliko uvodnih napomena su polazne točke rješavanja osnovne dispozicije kompleksa. Ona je postavljena tako da jasno diferencira zonu posjetilaca, smještenu u samostanskoj jezgri, od radne zone u istočnom traktu i Opatičkoj 22.

U prizemlju, oko klaustra nižu se prostori specijalne namjene: dvorana za povremene izložbe i polivalentna dvorana (koncerti, predavanja, izložbe), a klaustar se koristi za priredbe na otvorenome.

Stvaranje odgovarajućeg pristupa sadržajima muzeja diktiralo je nešto jači zahvat u strukturu uličnoga krila klaustra. Njime je omogućen neposredan pristup iz ulazne veže u ulazne prostore, lijevo, polivalentne dvorane i, desno, prostora za povremene izložbe, a dalje novim stubištem u stalni postav smješten u prvom katu i potkrovlju.

U sklopu ulaza u izložbe smješten je manji ugostiteljski punkt, kafe-bar, gdje bi se usluživalo osvježujućim pićima, kavom, toastom i sličnim. Znači, ukinuo bi se današnji samostalni restoran »Stara vura« i ugostiteljstvo bi bilo pod direktnim okriljem i u sastavu muzeja.

Otvoreni prostor dvorišta, sjeverno od refektorija, zamišljen je u funkciji lapidarija, dostupnog bilo direktno s ulice, bilo iz pretprostora polivalentne dvorane kroz novootvorena vrata na sjevernom pročelju volumena klaustra, uz depoe. Taj prostor je izvan dohvata osnovnoga kretanja posjetilaca pa i izlošci u njemu mogu biti tretirani izdvojeno iz kontinuiteta osnovnog postava muzeja.

Posebna vrijednost tog prostora je mogućnost sagledavanja interesantnog slikarski obrađenog sjevernog pročelja zgrade klaustra.

U okviru ulaznih dijelova muzeja riješena je garderoba, prodaja ulaznica, brošura, suvenira, te potrebni sanitarni prostori (u sklopu pogona polivalentne dvorane i u podrumu u jugoistočnom uglu klaustra za posjetioce povremenih izložbi i priredbi u klaustarskom dvorištu). Sanitarne prostorije za posjetioce stalnog postava nalaze se na prvom katu neposredno uza stubište.

Novo trokrako stubište zauzima jugozapadni ugao klaustra i dovodi posjetioca direktno do prve dvorane stalnog postava u kojoj će biti uvodna izložba, koja će posjetiocu pružiti sažeti uvid u čitav stalni postav i materijal kojim raspolaže muzej. Nakon uvodne dvorane slijedi u cjelovitom nizu stalni postav raspoređen u prvom katu i potkrovlju.

Hodnik klaustra nije pusta komunikacija, nego služi i za specifične prezentacije (portreti zaslužnih građana, umjetnika itd.).

Kao dodatak kontinuiranom postavu u dvoranama istočnog trakta smješteni su specifični sadržaji kao što je stalna projekcija diapozitiva po sistemu multivizije i muzejska igraonica.

U sjevernom traktu klaustra bit će obnovljene tri samostanske ćelije. U dvije će se smjestiti služba vodstva kroz muzej i pedagog, a treća će biti autentično opremljena i uključena u stalni postav.

Logičnim slijedom postav se nastavlja u potkrovlju sve do istočnoga krila, u kojem će se sačuvati vrlo lijepa drvena krovna konstrukcija.

U produžetku trakta posjetioci kroz stara romanička vrata prelaze u prostor Popovog tornja. Da bi se stvorila logična prostorna

gradacija i naglasio ulaz u toranj, izveden je u formi mosta, kojim se premošćuje oslobođeni prostor dvije etaže (prvi kat i potkrovlje).

Na taj se način omogućuje prezentacija detalja obrade tornja i njegovih spojeva s bedemom.

Posjetiocima se namjenjuju dvije gornje etaže tornja i njegovo potkrovlje, koje će otvaranjem pogodnih otvora na krovištu omogućiti pogled na Gornji grad i Medvednicu.

Ovaj zadnji dio Muzeja bit će posvećen povijesti samo njegove zgrade kao kulturno-povijesnog spomenika najviše kategorije.

Tok razgledanja muzeja povremeno će se prekidati prostorima za odmor, opremljenim grupama za sjedenje. Radni dio prostora

Muzeja smješten je u zgradi Opatička 22 (škola, Zakmardijeva žitnica, Popov toranj, parlatorij) i u sjeveroistočnom krilu samostana uz gradski bedem.

U prizemlju su smještene restauratorske radionice za slike, skulpture i tekstil i dalje prostor za prihvatanje materijala i ambalažu i pohranu otpadaka.

Na samom ulazu u zgradu na stubištu je portir, koji ujedno upravlja telefonskom centralom.

U prizemlju tornja i sjeveroistočnog trakta samostana smještene su stolarska i bravarska radionica a na njih se nastavlja niz depoa, koji zaposjedaju čitavo istočno krilo samostana.

U zgradi bivšeg parlatorijska nalazi se stan domara organiziran kroz dvije etaže. Iz stana se može izići na srednje dvorište, u kojem je stvorena zelena barijera prema prostoru lapidarija pa se tako stanu osigurava potrebna intimnost i, obratno, muzej se zaštićuje od manifestacija privatnog života u stanu.

U prvom katu zgrade škole smješteni su kustosi, a u Zakmardijevoj žitnici i tornju su prostor za razgovore, čitaonica i biblioteka.

U tom se dijelu predviđa posljednji jači zahvat u staru strukturu zgrade. Predviđena je u nivou prvoga kata na dvorišnoj strani

vanjska veza između ulaznog stubišta i hodnika sjeveroistočnoga krila. Taj ostakljeni »ganjčec« bit će vrlo lagane transparentne

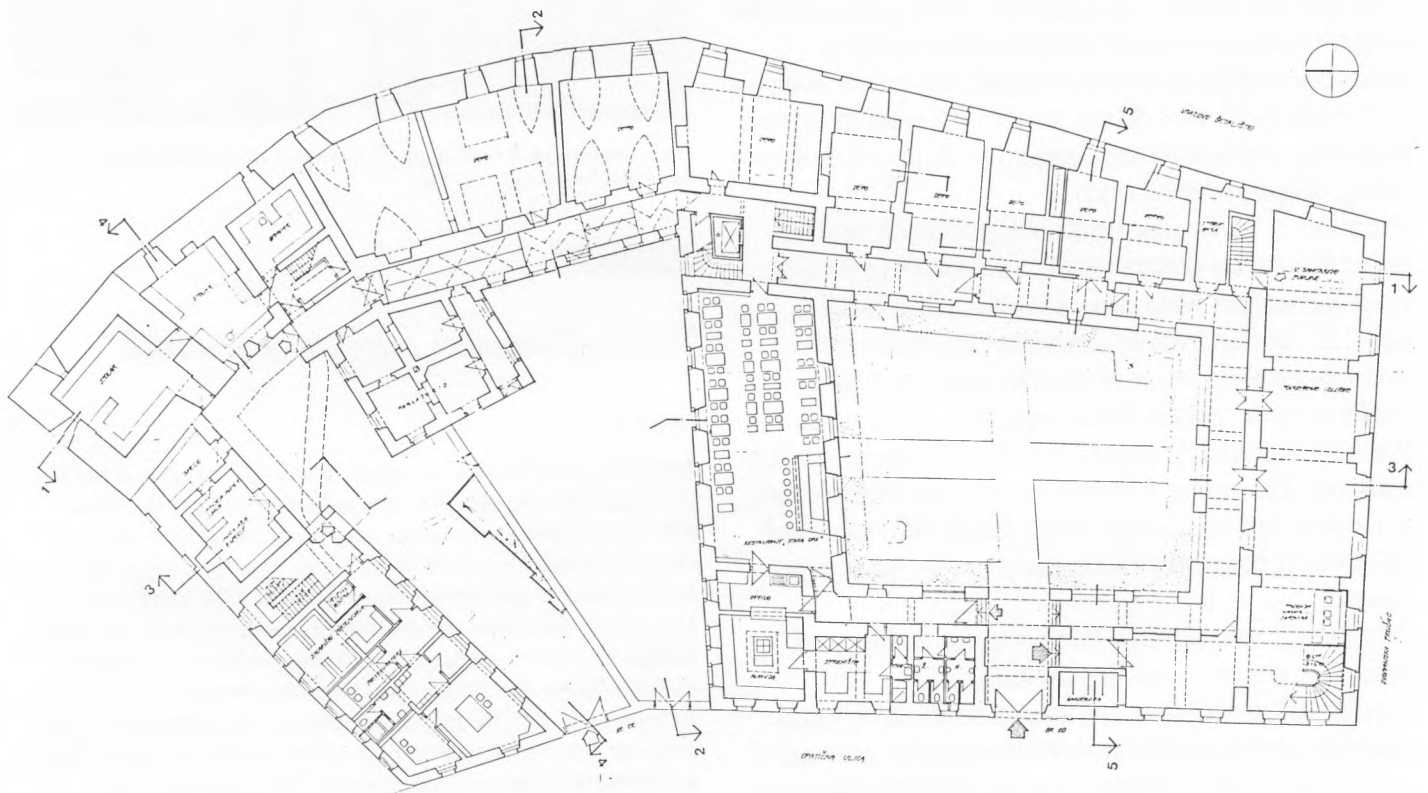
strukture, koja će jasno iskazivati svoje suvremeno porijeklo. Ovim su rješenjem tri vrlo vrijedna velika prostora oslobođena predmeta i omogućeno je njihovo neusporedivo kvalitetnije iskorištavanje.

Prostor u istočnom krilu uz toranj priključen je postavu jer se proteže do krovišta i kroz njega prolazi most prema romaničkim vratima na tornju.

Idejni projekt obnove Muzeja grada Zagreba – presjek; izradio Arhitektonski biro „Centar 51“, Zagreb

Idejni projekt obnove Muzeja grada Zagreba – tlocrt; izradio Arhitektonski biro „Centar 51“, Zagreb

Prostor dalje prema stalnom postavu zaposjeda foto-laboratorij s tamnom komorom i ateljeom, a na njega se nastavlja dijateka, fototeka i fonoteka.

U dijelu parlatorija nalazi se sanitarna grupa s tušem. Drugi kat škole zaprema administracija Muzeja, a u Zakmardijevoj žitnici su prostorije direktora i tajnika. Iz direktorove sobe postoji neposredna interna veza s postavom.

Potkrovlje bivše škole, koje se danas privremeno uređuje za potrebe Zvezdarnice, u konačnoj će verziji biti uključeno u sastav muzeja kao dopunski radni prostor. U dijelu potkrovlja Opatičke 20 također će dio prostora biti namijenjen depoima i smještaju zbirki. Konačno, za smještaj najvrednijih materijala predviđa se gradnja podzemnog depo trezora u dvorištu klaustera, povezanog s podrumom u istočnom krilu klaustera.

Da bi se olakšao transport težih predmeta, a i sama komunikacija po vertikali, u centralnom dijelu tlocrta u sjeveroistočnom uglu klaustera izvest će se teretno hidrauličko dizalo sistema »ruksak«. Na taj način izbjegava se izvedba strojarne, koja bi izlazila iz gabarita krovšta.

Funkcionalna povezanost raznih grupa prostora ovim je rješenjem optimalno riješena. Komunikacije posjetilaca su odvojene od internih »radnih« puteva. Depoi, studijski depoi i radionice vezane su na ulazno dvorište, a s druge strane putem dizala na postav. Radni prostori kustosa direktno komuniciraju s knjižnicom i dalje s depoima.

Foto-laboratorij s jedne strane veže se na postav i depoe, a s druge je smješten blizu kustosa. Ulaz u radne prostore je potpuno odvojen od ulaza posjetilaca pa direktni kontakti radnika muzeja sa strankama i vanjskim suradnicima ne moraju uopće dirati postav. Da bi se omogućilo takvo rješenje potrebno je u zgradi izvesti osim standardnih zahvata učvršćenja i stabilizacije niz zahvata da se nove funkcije uklope u postojeći objekt.

Prvenstveno tu je uklanjanje neadekvatnih naknadnih dogradnji sanitarnih čvorova u sjeverozapadnom uglu klaustera i s dvorišne strane Zakmardijeve žitnice, te unašanje novih čvorova koji će zadovoljiti današnje sanitarne i higijenske zahtjeve. Iz hodnika produženog istočnog samostanskoga krila uklanja se stubište i smješta u susjedni prostor, čime se omogućuje važna komunikacija hodnikom. Rekonstrukcija ulaznog dijela klaustera s novim stubištem omogućuje jasno rješenje prihvata posjetilaca, dok izvedba vanjske veze u prvoj etaži ispred tornja i žitnice donosi veliko poboljšanje funkcionalnog povezivanja i komunikacije između raznih grupa prostora.

Dalji zahvat je otvaranje dvaju lučnih otvora na istočnoj strani klaustera, što je u stvari vraćanje u nekadašnje stanje.

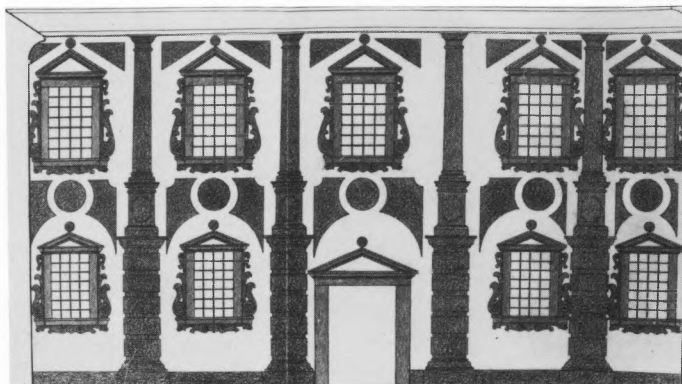
Konačno, na krovštu je potrebno izvesti temeljiti zahvat, koji bi zadovoljio zahtjeve statičke i protupožarne sigurnosti, a sastojao bi se od armirano-betonske podne i krovne konstrukcije, s time da bi vanjske mjere, materijali i oblici krovšta ostali nepromijenjeni. Svi zahvati na objektu izvest će se u uskoj suradnji sa stručnjacima Restauratorskog zavoda Hrvatske i Regionalnog zavoda za zaštitu

spomenika kulture s dužnim poštovanjem prema kulturno-spomeničkim vrijednostima objekta. Posebno će se obnova pročelja izvesti na temelju istraživanja i prijedloga Restauratorskog zavoda Hrvatske.

Na kraju je moguće ustvrditi da će se zahvat izvoditi tako da se u najvećoj mjeri sačuvaju povijesne vrijednosti kompleksa. Zahvaćanje u strukturu zgrade svest će se samo na najnužniju mjeru.

S druge strane, jasno je da unošenje nove funkcije u kompleks zahtijeva neke zahvate koje možemo ocijeniti kao promjenu povijesnog stanja, ali ipak ih opravdati kao nužne. Uostalom i tokom nastajanja ove, i ne samo ove arhitekture, svjedoci smo intervencija novih generacija u postojeću gradnju, unošenja »novih« elemenata i stvaranja slojevitosti, koja znači životnost i prirodnost bivanja u vremenu. Drugim riječima, ovo nije vraćanje objekta u neko od stanja u prošlosti, nego unošenje nove funkcije u povijesno tkivo zgrade sa željom da suprotnosti koje kod toga nastaju budu riješene na što uljuđeniji način.

Primljeno: 10. 10. 1990.

Prijedlog obnove zapadnog dvorišnog pročelja Muzeja grada Zagreba, Projekt RZH; snimio: Josip Vranić, Fotodokumentacija MGZ

SUMMARY

The City Museum of Zagreb to be renovated

Zdenko Kuzmić

Around the preparation of the conceptual project for the renovation of the City Museum of Zagreb, begun in 1981, were gathered many experts with various skills: museum curators, art historians, architects, restorers, geotechnicians and others. The renovated complex at Opatička street 20 and 22 in Zagreb, will provide much more space for the museum than it had so far. It will be fit to house the permanent display, the exhibition hall and all workshops and services necessary for a modern museum to function. The permanent display will be situated on the first floor and the attic of the Clarissae Monastery, to continue in the Popov tower, where the material on the history of this cultural and historical monument of the highest category will be on show. All the rooms and buildings of this complex will be functionally connected. The complex works will be performed in cooperation with the Restoration Institute of Croatia and the Regional Institute for the Protection of Cultural Monuments. The cultural value of this monument is to be taken due regard of. Some intervention will be needed in order to introduce new functions into the historical texture of the building.